

43B

(I've got a hard working
girl
She's always
stumbling around
When she has to plough
during summertime
All she does is stay in
bed.)

44

Uită-te, mândră, la
tchiară
Nu te tot uita pe-afară
C-afară nu este nime
Că s-a săturat de tine.

44A

*Oh, young maiden,
look away
'Cause you look outside
all day
And there's nobody out
there
They're all tired of you,
I swear.*

44B

(Look, young maiden,
somewhere else
Stop looking outside,
because
There is nobody out there
As they've all had
enough of you.)

Colecția ALEXA GAVRIL BÂLE

Fragmente de istorie orală din zona de munte a Țării Chioarului

În comunitățile mici s-a perpetuat de-a lungul veacurilor obiceiul de a povesti, de a se nara întâmplări, fapte din vechime, întâmplări și fapte care au produs impresie, s-au evidențiat prin tragismuri prin spectacular, insinuându-se în mentalul colectiv.

Astfel, de-a lungul timpului s-a ajuns ca fiecare comunitate, sat să aibă o veritabilă istorie locală transmisă oral. Rolul de depozitar și transmițător revenea bătrânilor. În povestea la clăci, în pauzele lucrului la câmp, ori chiar în timpul lucrului, la fântână, la stâni, duminica după ce se ieșea de la biserică, la nunți ori pur și simplu când doi oameni se întâlneau, povesteau.

Fiecărei întâmplări mai deosebite din realitatea imediată i se găsea o alta cu care se compara, ori căreia i se asocia din trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat. Când oamenii nu erau atât de stresați, precum sunt acum, aveau timp să stea pur și simplu, în povești: vara, în zilele ploioase, se adunau pe câte o talpă de prispă, mai ales cei bătrâni, bărbații tineri ascultau și depăneau povești din trecutul satului sau al satelor din jur. Toamna se povestea mult la clăcile de *desfăcatul mălaiului* ori la *bătutul rujii*, iar în serile lungi de iarnă, se mergea, pur și simplu, în *povești*. Se stătea în jurul focului din vatră, petrolul era scump, și se povestea până târziu în noapte. Acestea se întâmplau până înspre mijlocul anilor șaptezeci, introducerea electricității, apariția radioului în majoritatea caselor, apariția televiziunii au început să izgonească *poveștile din bătrâni* din viața satelor noastre.

Autorul acestor rânduri a prins încă, pe la începutul anilor optzeci, bătrâni din satele Cetățele și Plopiș care vorbeau despre năvălirea ultimei hoarde de tătari, care a ajuns pe aceste locuri în septembrie 1717, de parcă ar fi vorbit de întâmplări la care ar fi asistat chiar ei, atât de viu s-a păstrat evenimentul în memoria zecilor de generații care s-au perindat de atunci.

Relativ recent, istoria orală a început să fie reconsiderată, acordându-i-se importanță prin constituirea unor discipline în cadrul unor universități, cum ar fi *Babeș-Bolyai* din Cluj-Napoca.

Încet, începe să se constituie un fond național de istorie orală, apărând chiar și publicații pe această temă, ca de exemplu *Anuarul Institutului de istorie orală* din Cluj-Napoca.

Despre importanța textelor de istorie orală într-o viitoare lucrare, în cele ce urmează vom prezenta câteva texte culese pe parcursul anului 2006 în Cetățele și Plopiș, precum și în câteva sate din preajmă.

Prin anii cincizeci, șurdeștenii cărau piatră de lucru cu caii da la Cavnic, până-n gară la Baia Sprie. Aveau cai foarte frumoși, mari, bine hrăniți. Se ducea piatră de fundație, ori blocuri mari de făcut pietre de moară.

1.

La blocurile mari de piatră prindeau câte 6 cai, și-l trăgeau pe jos, pe niște lemne, ca tălpile de la sanie. Piatra se scotea din Valea Albă și de pe Răchișter de la Cavnice. Și cășițe se făceau din piatra de pe Valea Albă și (v)olouă de adăpat vacile se ciopleau. Erau meșteri anume pricepuți. La lemnele pă care se trăgeau pietrele le ziceau bălăngi.

2.

Prin anii șaiszeci, nu știu, 60, 61, poate 63, s-au tăiat niște păduri mari de brad, de la Bloaja. S-au găsit pe o vale șine de lemn și un vagonet de mină, putred pe jumătate.

Nu mai știu ce s-o întâmplat cu ele.

3.

Până prin 1950 erau boi mulți în Plopiș. Se duceau cu ei la câmp, dar mai mult la pădure. Se trăgeau lemne cu tînjaua. Plopiștenii făceau șindrila și mergeau cu ea s-o vîndă în târg în Baie. Până pă la Carei ajungeau cu șindrila.

Mai făceau cuți din piatră de pe Izvor. Cu cuțile mergea unu ce avea cai buni până la Carei.. Ducea cuțile la mai mulți din sat.. Șindrila făceau și trestienii căci în Trestia pământul era rău și din șindrila se trăia mai mult.

4.

În Șurdești, acum o sută de ani școala era unde stă Crăciun Luca, din jos de Pustă. Era o casă lungă de 15 metări și ave o ușă lată, făcută dintr-o scîndură de stînjăr.

Atâta de gros o fost stînjărul că după ce l-o crepat dint-o scîndură s-o făcut ușa. O fost atuncea șășsprezece prunci la școală. Umblau mai mult de toamna când se găta lucru pă câmp și până primăvara, când începe lucru iară.

5.

În Plopiș, pă râu, cătă Pogor erau sălcii multe și groase. Din ele țigani făceau coveți. Erau țăgani covbătari care aveau colibe pă râu, făceau coveți și le vindeau pă sate. Covețile de lemn le foloseau oamini la hopălit grâu și mazăre. Când se îmblăte grăul cu îmblăceii rămăneau multe goază în el, pleavă și sămănturi de buruieni. Ca să să curețe să hopăle, se vîntura, adică să pune într-o covată mare de lemn și perpendicular pă direcția vîntului să mișca în sus și în jos covata. Gozurile și pleava fiind mai ușoare erau luate de vînt, iară grâu căde înapoi în covată.

Femeile spălau haine și pruncii în covețile dîn lemn și aveau coveți mai mici în care frămăntau aluatul de pâine ori de mălai.

Mai erau coveți în care se pune slănină și carnea de porc în sare, ca să să moreze înainte de a le pune la fum.

45

De-ai si mândră cum te ții
N-ai ține călți în budăi.
În budai ai ține brânza
Și din călți ai face pâna.

(De la Ioan Gherheș, 20 ani.)

45A

*If you were just as you
said
You would get out all
the tow
Darling, from that old
cheese bowl
Make of it a nice, new
towel.*

(From Ioan Ghergheș, 20 years old)

45B

(If you just were as you
said, my love
You wouldn't keep your tow
in a bowl
You would keep some
cheese in it
And you'd make some
canvas from the tow.)